

УДК 332.12 (477)

Кондіус І.С., к.е.н., доцент кафедри
математики та соціально-гуманітарних дисциплін
Севастопольський інститут банківської справи
Української Академії банківської справи
Національного банку України

ЕВОЛЮЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

У публікації підлягають розгляду питання щодо особливостей стратегічного прогнозування та стратегічного планування розвитку територіальних суспільних систем в країнах Європи та можливість застосування набутого досвіду для забезпечення стійкого розвитку регіонів України.

Ключові слова: стратегічне прогнозування, стратегічне планування, територіально суспільні системи, стійкий розвиток регіону.

I. Kondius

EVOLUTION OF STRATEGIC PLANNING IN EUROPE

The publication considers the features of strategic prediction, strategic planning and development of territorial social systems in European countries and the possibility of applying accumulated experience to ensure sustainable development of regions in Ukraine.

Keywords: strategic prognostication, strategic planning, territorial public systems, steady development of region.

И.С. Кондиус

ЭВОЛЮЦИЯ СТРАТЕГИЧЕСКОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В СТРАНАХ ЕВРОПЫ

В публикации подлежат рассмотрению вопроса об особенностях стратегического прогнозирования и стратегического планирования развития территориальных общественных систем в странах Европы и возможность

применения накопленного опыта для обеспечения устойчивого развития регионов Украины.

Ключевые слова: стратегическое прогнозирование, стратегическое планирование, территориально общественные системы, устойчивое развитие.

Постанова проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Реалії сьогодення свідчать про те, що можливості досягнення стійкого розвитку залежать від конкретних умов кожної з країн, проте в ряді з них вже до теперішнього часу накопичений досить значний і корисний досвід регулювання відносин суспільства і природи, що забезпечує стійкість розвитку цих країн як в економічному, так і в екологічному планах.

Прогнозування та планування є складовими стратегічного прогнозування стійкого розвитку територіальних суспільних систем. Тому аналіз зарубіжного досвіду слід проводити, досліджуючи еволюційні аспекти цих процесів та вивчаючи особливості формування та реалізації регіональних стратегій.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Аналітичні дослідження щодо стратегічного прогнозування та стратегічного планування стійкого розвитку суспільних територіальних систем знайшли віддзеркалення в працях багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених: Р. Андерсена, Ф. Белла, Є. В. Брикуна, В. О. Долодаренка, Н. Глікмана, Г. І. Кіндрацької, Й. Клайна, Н. Є. Костильової, Кейнс, В. Н. Моргачева, Н. А. Лебедевої,

С. Т. Пухира, Н. А. Чорнобривкіної та ін. Слід зазначити, що переважна більшість авторів в своїх працях широко охоплюють підсистеми регіональної економіки, забезпечуючи взаємозв'язок найважливіших показників економічного розвитку регіону Проте, поруч з цим, проведений аналіз засвідчує недостатнє опрацювання питання вирішення довгострокових перспективних напрямків функціонування екологічної підсистеми; не завжди враховані особливості і унікальність різних територіально-суспільних систем та регіонів.

Цілі статті полягають в узагальненні міжнародного досвіду та формуванні теоретичних положень стратегічного прогнозування як інструменту управління територіальними суспільними системами для забезпечення їх стійкого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Ще з 30-х років ХХ століття в світовій управлінській практиці почало використовуватися стратегічне прогнозування як інструмент управління територіальними суспільними системами. А як напрямком стратегічного передбачення розвитку територій, прогнозуванням почали займатись з початку 50-60 рр.

Тому аналіз зарубіжного досвіду стратегічного прогнозування слід почати з аналізу відомих у світовій практиці підходів до розробки регіональних прогнозів.

При аналізі відомих підходів до розробки прогнозів регіонального розвитку слід зупинитись на

питаннях методики їх розробки та проблемах використання різних прогнозних моделей.

У розвитку стратегічного прогнозування Англії можна виділити два етапи. Перший етап характеризується розробкою індикативних прогнозів спочатку для двох (Шотландії та південно-східного регіону), пізніше – для 11 регіонів країни за галузевим принципом (обробної промисловості, економічної та соціальної інфраструктури тощо). Загальновідомим є прогноз Великого Лондону. Початком наступного етапу вважається перепис основного капіталу промисловості в основних регіонах країни [1, с.152].

Хоча уряд ФРН звернувся до розробки прогнозів та програм регіонального розвитку ще у 60-х роках, проте система стратегічного прогнозування федерації до останнього часу не була сформована. Спочатку був складений прогноз економічного розвитку держави до 1980р., який врахував просторові аспекти господарства. Недоліком цього документу було використання узагальнюючих прогнозних показників: темпи росту виробництва, чисельність трудових ресурсів та ін., які не розглядались в комплексі та їх взаємозалежності. Лише за останні роки система стратегічного прогнозування регіонального розвитку у Німеччині позбулася зазначених недоліків. Проте в Японії діє доволі стійка система розробок і організації регіонального прогнозування. Вона базується на зв'язку прогнозування з практикою програмування, що об'єктивно відображає потреби раціонального розвитку [2, с.40].

У країнах постсоціалістичного простору при становленні системи стратегічного планування знайшли своє відображення зазначені вище позитиви та негативи. Такий SWOT-аналіз еволюції стратегічного планування та прогнозування, на якому акцентувалась увага, є доречним з точки зору врахування сильних та слабких сторін в процесі розробки стратегічних прогнозів, зорієнтованих на збалансований розвиток як усієї країни, так і окремих територіальних систем.

Цікавими є функціональні підходи до розробки та реалізації стратегії розвитку різних суспільно-територіальних систем Польщі, який доцільно використати при визначенні стратегічних цілей соціально-економічного розвитку будь-якої територіальної одиниці. Прикладом може слугувати стратегія м.Кракова, в якій всі стратегічні цілі розвитку міста відображають функції метрополії – міста, яке здійснює соціо-еколого-економічний вплив на прилеглі території, який здебільшого має реалізовуватись через технологічний розвиток і поживлення інноваційних процесів, розвиток сфери послуг (освітніх, соціальних та туристичних), посилення інтеграційних зв'язків з іншими територіями країни [2, с.41].

Варто зауважити, що у зв'язку з тим, що авторам була представлена відносна свобода у формуванні змісту і виборі методики розробки документу, регіональні стратегії в Польщі суттєво відрізняються одна від одної. Для кожного з 16 воєводств розроблена конкретна стратегія розвитку, де окреслені їх конкурентні переваги. Однією з

основних конкурентних переваг більшості польських регіональних стратегій вважається геополітичне положення регіону поряд з наявним природно-ресурсним потенціалом цих територій.

Так при розробці стратегії розвитку Нижньосілезького воєводства акцент ставився на наявних внутрішніх та зовнішніх господарських контактах: р. Одра, автострада А4 та її розгалуження, що є життєвими артеріями також для п'яти інших воєводств Польщі, разом з залізницею Європа-Азія утворюють третій “паневропейський транспортний коридор”. Важливе значення приділяється південному та західному кордонам Польщі, які сприятимуть розвитку міжнародного туризму та співпраці з німецькими партнерами, а також напрямку Балтика-Адріатика та дорозі А8, яка проходить у напрямку Варшави [3, с.79]. Завдяки такому георесурсному підходу до стратегічного розвитку конкретного воєводства розширюються і зміцнюються міжрегіональні та міждержавні економічні зв'язки.

Конкурентною перевагою для Люблінського воєводства є його близьке сусідство з територіями України та Білорусії.

Відповідно до стратегії цього воєводства до його переваг віднесено:

- наявність транспортних шляхів сполучення міжнародного і загальнодержавного значення;
- наявність перспективи створення мережі швидкісних доріг;

- можливість обслуговування переважної більшості транскордонного транспортного потоку, скерованого в Україну та Білорусь;
- розташування більшості міст на транзитних шляхах сполучення або біля них, що дозволяє створити поліцентричну просторову систему центрів, генеруючих розвиток усєї території [2, с.42; 3, с. 81]

Однак, наявність у Мазовецькому, Малопольському, Підкарпатському, Варминсько-Мазурському воєводствах таких стратегічних проблем, як низький рівень розвитку промисловості на сільській території, недостатність висококваліфікованих кадрів, високий рівень безробіття, привели до затримки прогресивні зміни, порівняно до інших територій.

Проте відсутність стандартів до методичних розробок щодо визначення переваг та загроз розвитку регіонів ускладнює процес стратегічного вибору.

Ще наприкінці 90-х років в Естонії були розроблені 12 регіональних стратегій, які враховували можливості центру щодо надання фінансової допомоги регіонам. В залежності від раціональності того чи іншого проекту і відбувалось розподілення бюджетних інвестицій. Крім того, уряд Естонії виділив монофункціональним містам та двом регіонам на північному сході та південному сході державні субсидії з метою поживлення підприємництва та створення нових робочих місць.

У якості стратегічних пріоритетів розвитку у більшості стратегій регіонів Естонії виділяються: розвиток туризму та індустрії відпочинку, транспорт і

транзит, освіта. Підвищення освітнього рівня населення стало загальнодержавним пріоритетом, в рамках якого регіональні стратегії мають вирішити проблему переорієнтації системи освіти на задоволення професійно-кваліфікаційних потреб регіонів [4, с.32-48].

У виборі ж конкретних методів регулювання природокористування Естонії проявляє відомий традиціоналізм, спираючись більшою мірою на методи і підходи, апробовані як на національному, так і на міжнародному рівні. Серед інноваційних підходів слід зазначити методи екологічного управління, які засновані на узгодженні різних інтересів і досягнень компромісів.

Висновки. Зарубіжний досвід розробки стратегій розвитку, де екологічні проблеми вже відносно давно були винесені на передній план національних пріоритетів, є дуже цінним для України, з огляду на те, що:

по-перше, ці країни мають наближені проблеми:

- питання відношення центру і регіонів;
- збереження культури і самобутності корінних народів;
- раціональне і ефективне використання надр і природних ресурсів;
- збереження екологічного балансу і забезпечення стійкого розвитку;

по-друге, аналіз сучасного стратегічного прогнозування в області стійкого розвитку дозволяє виявити немало цікавих підходів, тобто врахувати методичні аспекти їх розробки для забезпечення

екологічно збалансованого розвитку територіальних суспільних систем:

- використання глибокого SWOT-аналізу;
- розробки комунікативної стратегії на засадах регіонального партнерства;
- залучення громадськості до процесу стратегічного планування та визначення стратегічних цілей;
- вибір стратегічних цілей з огляду на наявні проблеми та ресурси регіону;
- передбачення та налагодження організаційно-еколого-економічного механізму моніторингу реалізації регіональних стратегій.

Отже, сучасний світовий досвід засвідчує активну позицію урядів країн щодо проведення регіональної політики та здійснення стратегічного планування стійкого розвитку територіальних систем різного ієрархічного рівня.

Розглянуті підходи в сфері регіонального моделювання і прогнозування є цікавими з точки зору можливостей врахування різних взаємозв'язків при прогнозуванні стійкого розвитку регіонів України.

Список літератури.

1. Кіндрацька Г.І. Основи стратегічного менеджменту / Г.І. Кіндрацька. – Львів: Кінпатрі ЛТД, 2000. – 264 с.
2. Брикун Є.В. Моделювання страхового механізму компенсації еколого-економічних збитків / Є.В. Брикун – Х.: Форт, - 2004. – 256с.
3. Пухир С.Т. Стратегічне прогнозування соціально-економічного розвитку регіону: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата екон. наук: 08.10.01 – Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка / Пухир Світлана Тимофіївна. – Львів, 2005р. – 158 с.

4. Толстиков Я. Стратегия регионов и экономика страны / Я. Толстиков // Молодежь Эстонии. – 18 сентября 1998г. с.32-48..

Кондіус І.С Еволюція стратегічного планування в країнах Європи / І.С. Кондіус // Економічний форум. – 2011. – Вип. 2. – С. 121-130.